
ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Волощук Л.О., к.е.н., доцент

Одеський національний політехнічний університет

Серед проблемних питань економіки та управління підприємствами реального сектору економіки останнє десятиріччя найбільш актуальними залишаються питання управління інноваційним розвитком підприємства та управління процесами забезпечення його економічної безпеки. Проте, досі ці два напрямки досліджуються відокремлено один від одного.

Так, суть економічної безпеки підприємства в широкому розумінні полягає у такому стані його економічної системи, який може бути охарактеризовано збалансованістю і стійкістю до впливу будь-яких загроз, її здатністю забезпечити стійкий й ефективний розвиток, досягнення своїх власних економічних інтересів. Слід відзначити, що стосовно визначення самого змісту поняття «економічна безпека підприємства» навіть на сучасному етапі становлення «безпекознавства» існують різні підходи та погляди.

В публікаціях останніх років у визначенні економічної безпеки фахівці поєднують дві раніш розповсюджені концепції: концепцію економічної безпеки як форми розвитку підприємства та концепцію економічної безпеки як протистояння загрозам. Вона розглядається як статичне явище – результат – певний «безпечний» стан підприємства, що характеризується або забезпечує його захищеність від можливих загроз, так як динамічне – процес – діяльність спрямовану на досягнення та утримання «безпечного» стану підприємства.

Економічна безпека передбачає забезпечення та захист економічних інтересів та потенціалу розвитку підприємства від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, та, як наслідок, забезпечення його здатності відновлюватись та постійно розвиватись в умовах високо динамічних змін ринкового середовища. Відтак, останнім часом економічну безпеку розглядають як вирішальну умову життєздатності, діяльності та розвитку підприємства.

Серед чинників економічної безпеки підприємства фахівці визначають як внутрішні – ресурсні, техніко-технологічні, організаційні, соціальні, управлінські, фінансово-економічні, так й зовнішні – політичні, нормативно-правові, фінансово-економічні національного та регіонального рівня, демографічні, соціокультурні, галузеві, екологічні. Існуючі різні підходи до визначення та класифікації чинників, загроз та ризиків економічної безпеки обумовлюють й різні підходи до структуризації економічної безпеки підприємства як складного та комплексного явища.

В межах найбільш розповсюдженого на даний час функціонального підходу до структуризації економічної безпеки підприємства визначають такі її типові складові: 1) фінансову – фінансові результати діяльності підприємства, які відображають його спроможність пристосовуватися до мінливих умов та факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; 2) інтелектуально-кадрову, що містить два пов'язаних між собою напрямки забезпечення ефективної діяльності підприємства: кадрова – стосується управління персоналом; інтелектуальна – аспектів, що визначають якість персоналу підприємства;

3) техніко-технологічну, що стосується аспектів, які визначають відповідність рівня технологій підприємства стандартам, а також наявність в підприємства потенціалу для подальшого розвитку; 4) інформаційну, яка охоплює аспекти, що формують інформаційне забезпечення прийняття рішення на підприємстві, якості наявної інформації; 5) екологічну, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства і виробничого процесу, які спричиняють негативний вплив на навколишнє середовище та екологію, ступеню забезпечення екологічного контролю та ефективності витрат підприємства на природоохоронні заходи; 6) політико-правову, яка формує правове забезпечення діяльності підприємства, можливості адаптації підприємства до змін в законодавстві, державному управлінні, тощо; 7) силову, яка охоплює аспекти діяльності підприємства, що визначають фізичну безпеку його працівників, ступінь збереження майна від негативних впливів та захищеність інформаційних ресурсів підприємства[1]. Це перелік є далеко не повним, деякі фахівці деталізують його за рахунок виділення корпоративної, організаційної, управлінської складових. Проте, досі майже не викликає суперечок бачення, що ключовою складовою економічної безпеки підприємства є саме фінансова – як така, що виражає мету та узагальнює результати господарської діяльності підприємства та впливає на формування всіх інших складових економічної безпеки, проте, водночас й залежить від цих інших складових. Це пояснюється тим, що рівень фінансової безпеки будь-якого підприємства визначає його можливості забезпечувати інші складові його економічної безпеки. І навпаки, зміни в будь-якій сфері діяльності та безпеки підприємства в кінцевому результаті відображаються на його фінансовому стані та фінансовій безпеці.

З законодавчої точки зору «фінансова безпека підприємства – це захищеність життєво важливих інтересів підприємства, при якій забезпечується його стабільний розвиток, своєчасне визначення, запобігання і нейтралізація існуючих і потенційних загроз економічним інтересам» [2]. Слід зазначити, що й досі поняття «фінансова безпека підприємства» фахівці трактують по-різному, часто ототожнюючи з поняттям «фінансова складова економічної безпеки» або поєднуючи у спільному понятті «фінансово-економічна безпека підприємства».

Можна визначити два ключових погляди на сутність фінансової або фінансово-економічної безпеки: 1) з позиції результату (статичний) – де фінансова безпека розглядається як певний стан (положення) підприємства чи рівень його стану; 2) з позиції процесу (динамічний) – де фінансова безпека розглядається як діяльність, спрямована на досягнення визначеного стану.

Цей існуючий або бажаний стан фінансової безпеки підприємства як правило ідентифікується низкою індикаторів (якісних або кількісних) його фінансового стану та фінансової ефективності. Так, спільність різних підходів до визначення сутності фінансової безпеки полягає у її розгляді як здатності підприємства протидіяти негативному впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, та, як наслідок, забезпечувати фінансову стійкість та ефективність, спрямовану на подальший розвиток підприємства.

Вважається, що фінансова або фінансово-економічна безпека підприємства визначається такими ключовими чинниками: 1) рівнем забезпеченості ресурсами; 2) стабільністю і стійкістю фінансового стану підприємства; 3) збалансованістю фінансових потоків і розрахункових відносин; 4) ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності.

Відповідно, фінансово-економічна безпека представляє такий стан підприємства, який:

- 1) дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді;
- 2) задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства;
- 3) забезпечує достатню фінансову незалежність підприємства;
- 4) забезпечує здатність до протистояння можливим загрозам, що можуть заподіяти фінансовий збиток підприємству;
- 5) як наслідок – забезпечує захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Як видно, фінансова безпека підприємства більш за будь-які інші складові пов'язується з ключовими фінансовими показниками та відповідними якісними характеристиками його стану, діяльності та розвитку, а саме: фінансовою стійкістю та незалежністю, ліквідністю та платоспроможністю, фінансовою рентабельністю, ринковою вартістю.

Окремі фахівці навіть розглядають фінансову безпеку підприємства – як сукупність динамічних кількісних і якісних характеристик рівня фінансового стану підприємства, при якому забезпечена збалансованість і захист його пріоритетних фінансових інтересів від загроз різного характеру, а також фінансова підтримка сталого розвитку [3].

В означеному контексті фінансова (фінансово-економічна) безпека уособлює в собі необхідну передумову діяльності та фінансовий потенціал розвитку підприємства.

Якщо повернутися до питання інноваційного розвитку підприємства, потенціал якого також можливо розглядати у розрізі трьох складових: матеріальної, інтелектуальної та фінансової, можна зазначити, що фінансова безпека є змістовною частиною фінансової складової інноваційного розвитку підприємства, а економічна безпека – поєднує в собі всі три складові.

Так, результати оцінювання рівня фінансової безпеки 25-ти вітчизняних промислових підприємств різної галузевої спрямованості за підсумками 2013 року (що здійснювалось на засадах використання декількох відомих моделей прогнозування банкрутства, в яких віддзеркалюються всі ключові фінансові показники діяльності підприємств – індикатори фінансової безпеки [4]) показали, що 64% аналізованих підприємств мають низький або вкрай низький рівень фінансової безпеки, що свідчить про існуючу або потенціальну в найближчому періоді фінансову кризу на цих підприємствах. Напевно, що такі підприємства потребують негайного «старту» процесів інноваційного розвитку (в протилежному випадку їх очікуватиме банкрутство), проте не мають для цього необхідного фінансового потенціалу. З іншого боку, таке погіршення фінансового стану та, відповідно, рівня фінансової безпеки підприємств, може бути наслідком тих самих процесів розвитку, особливо на їх початковому етапі. Проведене ж «статичне» зовнішнє оцінювання не надає достатнього підґрунтя для виявлення причин та наслідків виявленого рівня фінансового стану, безпеки, потенціалу.

Зв'язок між безпекою та розвитком підприємства має двосторонній характер, де обидва явища виступають у якості мети підприємства та засобу її досягнення. Економічна безпека, з одного боку, є необхідною передумовою та певним віддзеркаленням потенціалу розвитку, отже процеси її забезпечення спрямовані на забезпечення процесів розвитку. З іншого боку, процес розвитку підприємства має бути спрямований, зокрема, й на формування та функціонування систем забезпечення його економічної безпеки. За сучасних умов господарювання на фоні новітніх загроз та ризиків, спричинених, в тому числі, й проявами науково-технічного прогресу, збереження економічної безпеки підприємства потребує високого ступеню інноваційності розвитку. Водночас, процеси інноваційного розвитку, що

вносять зміни до внутрішнього середовища підприємства, та викликають адекватну реакцію зовнішнього середовища, спричиняють додаткові ризики, порушуючи стан економічної безпеки підприємства. А відтак, інноваційний розвиток підприємства може містити в собі не лише засіб забезпечення його економічної безпеки, але й внутрішню загрозу її стану.

Такий зв'язок між категоріями та явищами економічної, зокрема фінансово-економічної, безпеки підприємства та його інноваційним розвитком обумовлює необхідність комплексного підходу до управління ними, заснованого на їх розгляді як двох нерозривно пов'язаних та взаємновпливаючих один на одного важелях ефективності управління. На методологічному рівні, це, в свою чергу, потребує подальшого синергічного розвитку теорій управління інноваційним розвитком та управління економічною безпекою підприємств, та їх інтеграції.

Література

1. Філіппова С.В. Аналітичні інструменти системи економічної безпеки суб'єктів господарювання: монографія / С.В. Філіппова, С.А. Нізяєва – Донецьк: Вид-во «Ноулдж» (донецьке відділення), 2012. – 179 с.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 39, ст.351, із змінами, внесеними згідно із Законами N 221-VII (221- 18) від 18.04.2013. [Електронийресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
3. Шабатура Т.С. Формування фінансової складової економічної безпеки підприємницької діяльності машинобудівних підприємств / І.Ю. Гришова, Т.С. Шабатура // Інноваційна економіка: всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013. – №4[42]. – с.319-324
4. Волощук Л.О. Використання моделей прогнозування банкрутства для діагностики фінансової безпеки підприємства / Л.О. Волощук / Матеріали Восьмої Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України». Одеса, ОНПУ, 20-23 травня 2014.